

Redactare: *Rodica Chiriacescu și Dan Criste*
Coperta: *arh. Daniel Munteanu*

Traducere © Remus Rus pentru Ediția a II-a revizuită.

Traducerea s-a efectuat după textul publicat în *Patrologia Orientalis*, vol. XII și a fost revizuită după versiunea armeană, din același volum, de către P.C. Arhim. Conf. Dr. Zareh Baronian. La ediția a doua s-au avut în vedere și alte traduceri, consemnate în note și comentarii.

© 2016 Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii METEOR PUBLISHING

Contact:
Tel./Fax: 021.222.83.80
E-mail: editura@meteorpress.ro

Distribuție la:
Tel./Fax: 021.222.83.80
E-mail: carte@meteorpress.ro
www.meteorpress.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IRINEU DE LUGDUNUM, sfânt

Demonstrația propovăduirii apostolice / Sf. Irineu de Lugdunum ;
trad.: Remus Rus. - București : Meteor Publishing, 2016
ISBN 978-606-8653-98-3

I. Rus, Remus (trad.)

2

Sfântul Irineu de Lugdunum

DEMONSTRAȚIA PROPOVĂDUIRII APOSTOLICE

Traducere de Remus Rus

Ediția a doua revizuită

**METEOR
PUBLISHING**

- Quasten, J., *Patrology*, I, 1998, p. 287-331.
- Tixeront, J., *Précis de Patrologie*, treizième édition, Paris, 1941, p. 97-102.
- Voicu, C., Dumitrașcu, N., *Patrologie*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006.

V. Dicționare și enciclopedii

- Cross, F.L., *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, ed. a II-a, Oxford University Press, Londra, 1974.
- Dictionary of Gnosis and Western Esotericism*, edited by Wouter J. Hanegraaff in collaboration with Antoine Faivre, Roelof van den Broek, Jean-Pierre Brach, Brill, Leiden și Boston, 2006.
- Lacoste, Jean-Yves, *Dictionnaire critique de théologie*, PUF, Quadrige, Paris, 2002.
- Lexikon der antiken christlichen Literatur*, Herausgegeben von Siegmund Dopf und Wilhelm Geerlings unter Mitarbeit von Peter Bruns, Georg Rowekamp und Matthias Skeb OSB, 2. Auflage, Herder, Freiburg-Basel-Wien, 1999.
- New Catholic Encyclopedia*, Second Edition, 15 vol., Thompson, Gale in Association with The Catholic University of America, Washington, D.C., 2003.
- Oxford. Dicționar al sfinților*, de Hugh Farmer. Traducere de Mihai C. Udma și Elena Burlacu. Argumentul și articolele consacrate sfinților romani, de prof. univ. dr. Remus Rus, Univers Enciclopedic, București, 1999.
- Rus, R., *Dicționar enciclopedic de literatură creștină în primul mileniu*, Editura Lidia, 2003.

CUPRINS

<i>Prefață la ediția a doua</i>	5
INTRODUCERE	9
1. Contextul istoric	9
2. Viața și activitatea Sf. Irineu	17
3. Opera	34
4. Tradiție și Scriptură	45
5. Viața creștină	50
6. Gândirea teologică a Sf. Irineu	58
DEMONSTRAȚIA PROPOVĂDUIRII APOSTOLICE	91
A. DUMNEZEU ȘI CREAȚIA. CĂDEREA OMULUI	91
1. Îndemn la credință	91
2. Ascultare și curăție	92
3. Calea spre îndumnezeire: observarea normelor de credință și a poruncilor dumnezeiești sau Regula fidei	94
4. Dumnezeu, cauză supremă a lumii create	97
5. Cuvântul și Duhul	97
6. Sfânta Treime: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt	99
7. Botezul sau nașterea cea nouă în Hristos	100
8. Persoana Tatălui	100
9. Alcătuirea cerurilor	102
10. Dumnezeu și creația Sa	103
11. Crearea omului	104
12. Omul în Rai	105
13. Lucrarea lui Adam în Rai. Crearea Evei	106
14. Curăția protopărinților	107
15. Legea paradisiacă a vieții veșnice	108
16. Înșelăciunea diavolului. Alungarea din Rai	109
B. ISTORIA MÂNTUIRII	110
17. Trudă, durere și păcat	110
18. Răspândirea răului prin însoțirea nefirească	111

19. Izbăvirea celor drepti și refacerea lumii. Potopul	112
20. Iarăși blestem. Blestemul lui Ham	112
21. Bindecuvântare și alegere. Bindecuvântările lui Sem și Iafet	114
22. Legământul cu Noe	115
23. Turnul Babel. Înmulțirea limbilor	116
24. Legământul cu Avraam	117
25. Așezarea în Egipt și ieșirea	118
26. Șederea în pustie. Legea	119
27. Urmarea necredinței	121
28. Ultimele povățuiri ale lui Moise	122
29. Intrarea în Țara Făgăduinței	123
30. Profetii și Domnul nostru Iisus Hristos	124
31. Ținta Întrupării Cuvântului lui Dumnezeu	124
32. Adam cel vechi și Adam cel Nou. De ce nașterea feciorelnică?	125
33. Reînnoirea Evei în Fecioara Maria	126
34. Reînnoirea firii prin Cruce	126
35. Plinirea legământului avraamic	128
36. Sămânță din sămânța lui David	129
37. De ce S-a întrupat Cuvântul lui Dumnezeu?	129
38. Necesitatea Întrupării	130
39. Cel dintâi născut din morți	131
40. Comuniunea cu Dumnezeu și viața într nesticăciune prin Hristos	132
41. Chemarea neamurilor și întemeierea Bisericii	132
42. Lucrarea Duhului	133
C. HRISTOS ȘI LEGEA VECHĂ	134
PROFEȚIILE	134
43. Cuvântul cel dintru început	134
44. Arătarea Dumnezeirii la stejarul din Mamvri	136
45. Fiul lui Dumnezeu este Cel ce S-a arătat lui Iacov	137
46. Lucrarea tainică a Cuvântului lui Dumnezeu în pustie	137
47. Fiul, Domn a toate și Mijlocitor la Tatăl	138

48. Domnul Își prevestește preamărirea	139
49. Hristos, Fiul lui Dumnezeu	140
50. Hristos vorbește despre Sine prin profeti	141
51. Fiul lui Dumnezeu din veci, Mântuitorul tuturor	142
52. Hristos în Scripturi	143
53. Isaia despre Hristos: „Iată, Fecioara va lua în pântece...”	143
54. Emanuel – Dumnezeu cu noi	144
55. Sfetnicul minunat al Tatălui	145
56. Credință și Împărăție	146
57. Hristos, Domn și Mântuitor: „Sceptrul nu va lipsi din Iuda”	147
58. Arătarea stelei: „O stea răsare din Iacov”	148
59. Mlădița din trunchiul lui Iesei	149
60. Dreapta judecată și îndurarea lui Dumnezeu	150
61. Restaurarea prin Hristos a firii căzute	151
62. Înțelesuri hristologice	153
63. Profetia lui Miheia despre locul nașterii lui Mesia	153
64. Vlăstar din seminția lui David	154
65. Isaia despre Intrarea în Ierusalim	154
66. Ce au profetit profetii?	155
67. Vindecătorul trupurilor și al sufletelor noastre	155
68. Pătimirile lui Hristos	156
69. „Întru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat”	157
70. „Neamul Lui cine îl va spune?”	158
71. În umbra lui Hristos	159
72. Prin suferință, la înviere într nesticăciune	160
73. Moarte și Înviere	161
74. Hristos dat morții de conducătorii poporului	161
75. Suferința prin voia Tatălui	163
76. Împrăștierea turmei	163
77. Hristos între Ponțiu Pilat și Irod	164
78. Coborârea la iad	164
79. Răstignirea, în profetii	165
80. Aruncarea sorților	165

81. Prețul trădării: „Și au luat treizeci de arginți”	166
82. Fiere și oțet	167
83. Înălțarea la cer	167
84. Împăratul slavei	168
85. „Șezi de-a dreapta Mea!”	168
D. HRISTOS ÎN LEGEA NOUĂ	169
86. Vestirea adevărului în tot pământul	169
87. Porunca iubirii	170
88. Preamărirea lui Hristos și binecuvântarea slujitorilor lui Dumnezeu	170
89. Legea lui Moise împlinită de Hristos	171
90. Legământul cel nou	172
91. Lepădarea de idoli	172
92. Hristos printre noi	173
93. Un nou popor sfânt	173
94. Biserica lui Hristos	174
95. Dumnezeu dăruiește moștenirea Sa popoarelor nepricepute	175
96. Nu există alt Domn decât Hristos	176
97. Îndurarea divină și responsabilitatea omului	177
CONCLUZIE	179
98. Planul mântuirii este acesta	179
99. Păziți-vă de eretici și de necredincioși	179
100. Să stăruim în adevăr	180
DEMONSTRAREA PROPOVĂDUIRII APOSTOLICE A LUI IRINEU	180
<i>Bibliografie selectivă</i>	181

trupul Său să vină la noi, pentru ca omul să poată ajunge la nesticăciune, înveșmântat fiind în lumina Tatălui”.²⁸¹

Sfântul Irineu aparține perioadei de început a teologiei creștine. El nu a avut la îndemână normele dogmatice ale învățaturii creștine formulate în sinoadele locale sau cele ecumenice și, cu toate acestea, așa cum spunea un mare patrolog apusean, „are meritul de a fi fost primul care să formuleze în termeni dogmatici întreaga doctrină creștină”.²⁸² „Reflecțiile sale teologice”, conchidea minunat P.S. Episcop Vicar Irineu Pop Bistrițeanul, „care nu sunt niciodată abstracte sau reci, evidențiază o acțiune și sensibilitate harică, ce vivifică viața creștină și o fertilizează cu toate darurile Logosului. Campania sa izbutită împotriva gnosticilor și lui Marcion are un impact formidabil asupra direcției viitoare a speculației teologice. Enorma semnificație a teologiei sale ne îndreptățește să-l înșirăm pe episcopul de Lyon printre gânditorii creștini remarcabili.”²⁸³ Chiar dacă regăsim anumite ezitări în formularea pe care o dă învățaturii creștine, Sf. Irineu rămâne un punct neîndoielnic de referință, atât pentru istoria gândirii creștine, cât și pentru istoria răspândirii Bisericii creștine, deoarece în el descoperim un teolog profund, dar și un stăruitor și dedicat misionar; iar în teologia lui, îndelungată în zile, aroma unei tinereți perene și contemporane.

²⁸¹ *Ibidem*, 4. 20. 2, col. 1033. Problematika „înveșmântării în lumina Tatălui” va deveni, în gândirea teologică de mai târziu, un element esențial. Vezi Sebastian Brock, *Efrem Sirul. I. Ochiul luminos. Viziunea spirituală a lumii la Sfântul Efrem Sirul* (trad. de Mircea Ielciu, studiu introductiv de diac. Ioan Ică jr.). *II. Imnele despre Paradis* (traducere diac. Ioan Ică jr.), Editura Deisis, Sibiu, 1998, p. 101 și urm.

²⁸² Quasten, *op. cit.*, p. 294.

²⁸³ Ioan Gh. Coman, *op. cit.*, p. 4-5.

DEMONSTRAȚIA PROPOVĂDUIRII APOSTOLICE²⁸⁴

A. DUMNEZEU ȘI CREAȚIA. CĂDEREA OMULUI

1

Îndemn la credință

Cunoscând, dragul meu Marcian,²⁸⁵ dorința ta de a umbla întru cele dumnezeiești, singura cale care îl duce pe om la viața veșnică, sunt părtaș al bucuriei tale și mă rog ca, păstrându-ți credința neîntinată, să fii bineplăcut lui Dumnezeu, Creatorul tău. Aș fi dorit, dacă ar fi fost posibil, să fim mereu împreună și să ne ajutăm unul pe celălalt, și să ușurăm truda vieții noastre din această lume, umplându-ne zilnic timpul cu discuții ziditoare. Însă, întrucât, în momentul de față, ne aflăm la distanță unul de celălalt²⁸⁶, nu voi zăbovi să-ți vorbesc cât pot mai bine prin scris și să-ți dezvălui,

²⁸⁴ Nu știm cu certitudine care va fi fost titlul dat acestei prezentări concise a învățaturii creștine. Ceea ce putem afirma însă este că Sf. Irineu a avut o normă, un canon de credință de la care nu s-a abătut și pe care l-a primit la botez, după cum a mărturisit el însuși (*Adv. haer.*, 1. 1. 20), prezenta lucrare fiind exemplul unei gândiri clare și cât se poate de precise.

²⁸⁵ În ceea ce-l privește pe Marcian sau Marcianus, Părintele Joseph Smith crede că ar fi fost episcop. Vezi *St. Irenaeus, Proof of the Apostolic Preaching*, translated and annotated by Joseph P. Smith, S.J., Ancient Christian Writers, 16, The Newman Press, Westminster, Maryland, Longmans, Green and Co, Londra, 1952, p. 132, nota 6. Vom cita „Smith”. Lucrarea conține un bagaj erudit de note și comentarii bibliografice, ceea ce o recomandă cititorului interesat să aprofundeze întregul areal al *Demonstrației propovăduirii apostolice*.

²⁸⁶ Lit.: „suntem despărțiți unul de celălalt în trup”.

în puține cuvinte, propovăduirea adevărului, pentru a te întări în credință.

Ceea ce-ți trimit este o subliniere a punctelor ei fundamentale²⁸⁷ pentru ca, din puțin, să poți înțelege mult și să cuprinzi pe scurt întregul corp al adevărului, și să primești în puține cuvinte demonstrarea²⁸⁸ lucrurilor lui Dumnezeu, ca să rodească spre mântuirea ta, rușinându-i pe lăudăroșii cu păreri false, iar celor care doresc să cunoască cuvintele noastre sănătoase și dătătoare de viață să le poți propovădui cu îndrăzneală. Căci calea care este luminată cu lumină cerească este unică și îi conduce mai presus de toate pe cei care văd, însă căile celor care nu văd sunt foarte întunecoase și opuse una alteia; iar calea cea una duce spre Împărăția Cerurilor, unindu-l pe om cu Dumnezeu²⁸⁹, dar celelalte duc la moarte, separându-l pe om de Dumnezeu.

Prin urmare, este necesar ca tu și toți cei care se îngrijesc de mântuirea sufletelor lor să-și continue drumul cu ajutorul credinței fără abatere, cu curaj și tărie, ca nu cumva, slăbind sau neizbândind, să fiți supuși patimilor lumești, să vă depărtați de cale sau să pierdeți cele drepte.

2

Ascultare și curăție

Așadar, întrucât omul este o ființă vie, compusă din trup și suflet²⁹⁰, se cuvine și este necesar să țină seamă de acestea două, dar

²⁸⁷ Lit.: „în forma unor note asupra punctelor principale”; o aducere aminte a punctelor esențiale, ceea ce ar însemna de fapt un „memento”, adică o carte de dimensiuni reduse, ce conține esențialul.

²⁸⁸ O altă posibilă traducere: „adeverirea”.

²⁸⁹ Unirea cu Dumnezeu este văzută de Sf. Irineu ca participare a omului la natura divină, ca act de îndumnezeire. Vezi cap. 3.

²⁹⁰ Sf. Irineu afirmă fără echivoc dihotomismul naturii umane. El va promova această doctrină în întreaga sa operă. Pentru o analiză concisă a structurii făpturii umane în gândirea Sf. Irineu, vezi Smith, *op. cit.*, Introducere, par. 33, p. 27-28.

și pentru că amândouă pot fi surse de poticnire. Prin urmare, sfințenia trupească este apărarea înfrânării împotriva tuturor lucrurilor rușinoase și oricăror fapte nedrepte, iar sfințenia sufletului reprezintă păstrarea credinței față de Dumnezeu, fără a adăuga ceva și fără a înlătura ceva din ea. Căci evlavie față de Dumnezeu se întunecă și se înceteșează atunci când trupul este întinat cu necurăție. În același fel, sufletul este rănit și pătat și nesănătos atunci când înșelăciunea pătrunde în el. Frumusețea și echilibrul evlaviei există atunci când adevărul se sălășluiește în suflet²⁹¹, iar sfințenia, în trup. Căci ce folos vom avea dacă cunoaștem cuvintele adevărului, în timp ce ne pângărim trupul și ne umplem de faptele răului sau ce folos vom dobândi de la sfințenia trupului, atunci când adevărul nu este în suflet? Deoarece acestea două se desfată atunci când sunt unite și împreună se străduiesc să-l întoarcă pe om spre fața lui Dumnezeu.

Prin urmare, Duhul Sfânt zice prin gura lui David: „*Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioșilor*”²⁹², adică în sfatul popoarelor care nu-L cunosc pe Dumnezeu, deoarece ei sunt necredincioși care nu se închină lui Dumnezeu Cel care există cu adevărat. Din această pricină, Cuvântul îi zice lui Moise: „*Eu sunt cel ce este*.”²⁹³ Așadar cei care nu se închină Dumnezeului Celui-ce-este²⁹⁴ sunt necredincioși. „*În calea păcătoșilor nu a stat*”²⁹⁵ – păcătoși sunt cei care au cunoașterea lui Dumnezeu, însă nu păzesc poruncile Lui, adică lepădații și disprețuitorii. „*Nici nu stă pe tronul celor hulitori*”²⁹⁶ – hulitorii

²⁹¹ În arm.: „*ogi – spirit*”, cuvântul fiind folosit și pentru suflet (*pneuma*).

²⁹² Psalmul 1, 1.

²⁹³ Ieșirea 3, 14. În traducerea Biblii Sf. Sinod: „*Eu sunt cel ce sunt*”; în LXX, „*ego eimi o on*”; Vulgata: „*ego sum qui sum*”.

²⁹⁴ *Dumnezeul cel Viu*.

²⁹⁵ Psalmul 1, 1.

²⁹⁶ Psalmul 1,1.

sunt cei ce nu se pervertesc doar pe ei înșiși, ci și pe alții, prin învățăturile lor denaturate și izvorâte dintr-un izvor rău. Căci „tron” înseamnă învățătură²⁹⁷. Toți ereticii sunt așa. Ei stau pe tronul ciumei, iar cei care primesc otrava învățăturilor lor se pervertesc (sunt sau devin pervertiți – n.tr.).²⁹⁸

3

Calea spre îndumnezeire: observarea normelor de credință și a poruncilor dumnezeiești

sau

*Regula fidei*²⁹⁹

Prin urmare, pentru ca să nu suferim un astfel de lucru, suntem obligați să păstrăm³⁰⁰ regula credinței și să păzim poruncile lui Dumnezeu, crezând în Dumnezeu și având teamă de El, căci El este Domnul, și să-L iubim deoarece El este Tatăl. Căci dreapta trăire vine din credință, pentru că Isaia zice: „*Dacă nu credeți, nu veți înțelege.*”³⁰¹

²⁹⁷ Adelin Rousseau traduce în latină: „*cathedra enim symbolum scholae (didaskaleion) est*”. În Irénée de Lyon, *Démonstration de la prédication apostolique*. Introduction, traduction et notes par Adelin Rousseau, *Sources Chrétiennes*, nr. 406, Paris, 1995, p. 86.

²⁹⁸ Acest capitol este deosebit de interesant pentru modul în care Sf. Irineu vede desăvârșirea omului. Atât trupul, cât și sufletul trebuie să se afle într-o stare de vădită curăție pentru a putea primi adevărul; căci, numai prin conlucrarea trupului cu sufletul în curăție, făptura umană poate să dețină adevărul și să se întoarcă la Dumnezeu.

²⁹⁹ Sf. Irineu a avut întotdeauna în vedere o regulă, un canon al credinței. Pentru el, crezul baptismal, pe care l-am prezentat în introducere, a fost întotdeauna norma după care s-a condus.

³⁰⁰ A. Rousseau introduce aici: „*indeclinatam (aklines)*” – „*fără abatere*”.

³⁰¹ Isaia 7, 9. Textul se întemeiază pe Septuaginta: „*Ean me pisteuset, oude me sunete.*” – „*Dacă nu vei crede, nici nu vei înțelege.*” În traducerea

Adevărul dă naștere credinței, deoarece credința este întemeiată pe lucrurile ce sunt reale, pentru a putea crede în ființă, așa cum este ea, și să credem în lucruri, așa cum există ele întotdeauna, ca să ne ținem tari în convingerea noastră față de ele.³⁰² Întrucât păstrătorul permanent al mântuirii noastre este chiar credința noastră, este necesar să avem mare grijă față de ea, ca să putem dobândi cu adevărat ființa cea reală.³⁰³

Așadar credința este temeiul acesteia³⁰⁴, așa cum Prezbiterii, ucenicii apostolilor, ne-au transmis-o nouă. Mai presus de toate, ea ne îndeamnă să ne amintim că am primit botezul spre iertarea păcatelor, în numele lui Dumnezeu-Tatăl și în numele lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care S-a făcut trup, a murit și a înviat, și în Duhul Sfânt al lui Dumnezeu.³⁰⁵

românească: „*Dacă nu credeți, veți fi zdrobiți.*” Vulgata: „*Si non credideritis non permanebitis.*” – „*Dacă nu veți crede, nu veți dăinui.*”

³⁰² Smith traduce astfel ultimele două propoziții: „*Action, then, is preserved by faith, because unless you believe, says Isaiah, you shall not continue; and faith is given by truth, since faith rests upon reality: for we shall believe what really is, as it is for ever, keep a firm hold on our assent to it.*” (Op. cit., p. 49) „*Așadar lucrarea este păstrată prin credință, deoarece, dacă nu veți crede, spune Isaia, nu veți continua; iar credința este dată de adevăr, deoarece credința se bazează pe realitate: căci noi vom crede ceea ce este într-adevăr, după cum este întotdeauna, să ținem cu tărie convingerea noastră față de el (față de adevăr – n. tr.).*”

³⁰³ În redarea lui Smith: „*Since, then, it is faith that maintains our salvation, one must take great care of this sustenance, to have a true perception of reality*” (p. 49). „*Așadar, întrucât credința este cea care menține mântuirea noastră, trebuie să se aibă mare grijă de acest suport, să avem o înțelegere adevărată a realității.*”

³⁰⁴ În traducerea lui Smith: „*Now, this is what faith does for us...*” „*Prin urmare, acest lucru îl face credința pentru noi.*”

³⁰⁵ Întâlnim aici o formulă trinitară aparte, în sensul că primim botezul în numele Tatălui și al Fiului în Duhul Sfânt. Duhul Sfânt este aici cel ce desăvârșește lucrarea baptismală.